

**ЩОРІЧНИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС
«КРАЩИЙ ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ»**

ТВОРЧА РОБОТА УЧАСНИКА ТРЕТЬОГО ТУРУ
ЩОРІЧНОГО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ
«КРАЩИЙ ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ»
НА ТЕМУ:

**«ДЕТІНІЗАЦІЯ ДОХОДІВ І ВІДНОСИН У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ
НАСЕЛЕННЯ»**

Сухар Мирослава Василівна

прізвище, ім'я, по батькові учасника

Департамент соціального захисту
населення Закарпатської ОДА

місце роботи

Заступник начальника управління –
начальник відділу соціально-
трудова відносин, оплати праці та
зайнятості населення

посада

дата виконання

підпис учасника

2018 рік

ПЛАН РОБОТИ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	
НЕДЕКЛАРУВАННЯ НАЙМАНОЇ ПРАЦІ	
1.1. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ.....	4
1.2. ЗАРОБІТНА ПЛАТА «В КОНВЕРТАХ».....	5
1.3. НЕЗАДЕКЛАРОВАНА ПРАЦЯ – ПРІРВА ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ТА РОБОТОДАВЦІВ.....	6
РОЗДІЛ 2	
ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОЇ ЗАЙНЯТОСТІ	
2.1. НОРМАТИВНО – ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН.....	9
2.2. РЕЗУЛЬТАТИ ВЖИТИХ ЗАХОДІВ З ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	12
ВИСНОВКИ.....	15
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	16

ВСТУП

В сучасних умовах розбудови держави важливим напрямом діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування є належний захист трудових прав працівників, детінізація заробітної плати та легалізація трудових відносин. Здійснення відповідного та ефективного контролю є вкрай необхідним не тільки для забезпечення трудових гарантій найманих працівників, а і для наповнення фондів соціального страхування та місцевих бюджетів усіх рівнів.

Одним із головних пріоритетів у роботі є проведення широкої інформаційно - роз'яснювальної кампанії серед роботодавців та осіб працездатного віку щодо переваг легального працевлаштування, негативних наслідків роботи без оформлення трудового договору та відповідальності за порушення вказаного сегменту правовідносин, а також реагування на всі факти використання незадекларованої праці.

Нелегальна зайнятість працівників та зарплата «в конвертах» – це одна з найбільш актуальних на сьогодні проблем в Україні. Адже основним джерелом наповнення місцевих бюджетів є податок з доходів фізичних осіб. Ці кошти спрямовуються на вирішення соціальних проблем кожного населеного пункту, якісне медичне обслуговування, належний рівень освіти та культури, а головне, – захист прав та законних інтересів платників податків.

Негативні наслідки неофіційного оформлення трудових відносин, виплати «заробітної плати в конвертах» відчують як самі роботодавці і працівники так і суспільство в цілому.

РОЗДІЛ 1

НЕДЕКЛАРУВАННЯ НАЙМАНОЇ ПРАЦІ

1.1. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що зміни в економіці України за останні роки потребують вирішення проблеми формування конкурентоспроможного ринку праці. В країні створився досить суперечливий клубок соціально-трудових відносин, у якому сполучені масштабна нерегламентована зайнятість, низька мотивація до праці і заробітна плата, погіршення якості робочої сили, приховане безробіття.

Як відомо, розвиток та добробут будь-якої країни, у першу чергу, залежить від матеріального становища її населення. Країна ніколи не буде багатою, якщо в ній основна маса населення зuboжила, а інша – за наявного рівня доходів неспроможна задовольнити власні життєві потреби, сформувати достатній рівень заощаджень. В Україні, впродовж останніх років, спостерігається погіршення загальної економічної кон'юнктури, значне відставання реального життя від існуючих стандартів, формується високий рівень суспільного незадоволення діяльністю влади. Так, надмірна інфляція, спад виробництва, вимушена неповна зайнятість та безробіття, низькі стандарти оплати праці, значна непристосованість до нових умов системи соціального захисту, відсутність законодавчих важелів впливу призводять до падіння реальних доходів домогосподарств; поширення та поглиблення бідності. Зрозуміло, що за таких умов господарювання, коли легальна економіка не спроможна забезпечити ефективну зайнятість та нормальний прожитковий рівень населення, тіньова економіка з її мотивацією та мобільністю приречена на успіх. Вже сьогодні, в Україні спостерігається відплив частини населення із офіційного сектора економіки до тіньового, що становить реальну проблему, загрожує національній безпеці, суспільній моралі та добробуту

населення. Власне тому для України пріоритетним завданням виступає детінізація ринку праці, що передбачає обмеження обсягів тіньового сектору та створення сприятливих умов для легальної економічної діяльності суб'єктів господарювання, використання тіньових капіталів на користь суспільства, прискорення соціально-економічного розвитку країни та наповнення на цій основі дохідної частини бюджету.

1.2. ЗАРОБІТНА ПЛАТА «В КОНВЕРТАХ»

Негативні наслідки неофіційного оформлення трудових відносин, виплати «заробітної плати в конвертах» відчують як самі роботодавці і працівники так і суспільство в цілому.

Згода отримувати зарплату «у конвертах» позбавляє соціального захисту. Адже пенсію у майбутньому нараховується тільки з офіційної заробітної плати.

Працівник, який погоджується на таке працевлаштування, виявляється повністю беззахисним перед роботодавцем. Усна домовленість жодним чином не фіксується юридично, роботодавець сплачує стільки, скільки вважає за потрібне і доти, поки вважає за потрібне. Працівник не має доказів на підтвердження дійсного розміру своєї заробітної плати та трудового стажу.

Для суспільства поширення такого явища, як нелегальна праця призводить до:

- ненадходження податків до місцевих бюджетів, які б направлялись на добробут громади, на реалізацію програм соціально-економічного розвитку районів, міст;
- нестабільності та невпевненості у майбутньому громадян (відсутність належного розміру пенсій, інших соціальних виплат);
- не в повному обсязі наповнення фондів соціального страхування, що призводить до надмірного навантаження на них та пошук додаткових джерел для виконання функцій держави.

1.3. НЕЗАДЕКЛАРОВАНА ПРАЦЯ – ПІРВА ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ТА РОБОТОДАВЦІВ

Це соціальне явище справляє значний негативний вплив на розвиток економіки країни, життєвий рівень людей. Незадекларована праця не тільки обмежує можливості держави проводити сучасну соціальну політику у сферах освіти, охорони здоров'я, розвитку професійних навичок, зайнятості, соціального захисту та пенсійного забезпечення, вона створює недобросовісну конкуренцію щодо тих суб'єктів господарювання, які повністю забезпечують виконання зобов'язань щодо сплати податків, охорони праці і соціального забезпечення працівників. Окрім того, незадекларована праця дає роботодавцям необмежені можливості тиску на працівників.

Беручи до уваги той факт, що за даними Мінекономрозвитку, рівень тіньової економіки у січні-вересні 2017 року становив 33 % від офіційного ВВП, Держпраці серед інших дієвих інструментів у подоланні незадекларованої праці використовує такий, як роз'яснювальна робота – інформування населення про наслідки, які тягне за собою безвідповідальне ставлення до питання працевлаштування, попередження роботодавців про застосування санкцій за порушення законодавства про працю.

Незадекларована праця в Україні найчастіше проявляється у таких формах:

- економічна діяльність без державної реєстрації;
- наймана праця без оформлення трудових відносин;
- приховування від державних органів частини відпрацьованого робочого часу та заробітної плати;
- маскування трудових відносин під виглядом інших форм діяльності (цивільні відносини, фіктивна самозайнятість тощо).

У будь-який спосіб незадекларована праця має негативні наслідки як для працівників, так і для роботодавців.

Повністю задекларована праця у тому разі, якщо роботодавець уклав з працівником трудовий договір, офіційно повідомив про його працевлаштування державну фіскальну службу, офіційно і в повному обсязі виплачує заробітну плату, сплачує за працівника єдиний соціальний внесок.

Працівник без офіційного оформлення на роботу позбавляє себе гарантованого державою розміру заробітної плати; виплати своєчасно та не нижче за мінімальну заробітну плату, офіційної відпустки, відпустки по догляду за дитиною тощо; виплат у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю; допомоги у разі настання нещасного випадку під час виробничого процесу; соціального страхування.

До того ж, неоформлений офіційно працівник втрачає трудовий та страховий стаж при розрахунку розміру пенсії. Адже тільки легально оформлений працівник, який, відповідно, матиме достатньо страхового стажу, отримає право на гідну пенсію.

Роботодавець має укласти з працівником трудовий договір, повідомити про прийняття особи на роботу державну фіскальну службу, виплачувати працівнику офіційну заробітну плату в повному обсязі, сплачувати за нього єдиний соціальний внесок. Виконання цих умов гарантуватиме працівникові здорові і безпечні умови праці.

Роботодавець, який не оформляє офіційно працівників, провокує безвідповідальне ставлення їх до роботи, ухиляння від поставлених завдань, неетичну поведінку. Не можна виключати й того, що роботодавець ризикує натрапити на аферистів, внаслідок чого понести фінансові втрати.

Водночас за кожного неоформленого працівника законом передбачена штрафна санкція у розмірі 30-ти мінімальних заробітних плат.

У зв'язку з високим рівнем тіньової зайнятості держава втрачає доходи, які можна було б спрямувати на реалізацію програм соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення добробуту громадян. Це зумовлює необхідність підвищення податків для підтримки державних витрат і надання соціальних послуг населенню, що, відповідно, є додатковим податковим тягарем для суб'єктів господарювання.

Отже, незадекларована праця створює замкнене коло, коли роботодавець, не оформлюючи легально працівників, намагається ухилитися від податків, але таким чином наражається на додатковий податковий тягар.

РОЗДІЛ 2

ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ ТІНЬОВОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

2.1. НОРМАТИВНО – ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Відповідно до статті 43 Конституції України кожен громадянин має право заробляти собі на життя працею та отримувати за це винагороду у вигляді заробітної плати, не нижчої від визначеної законом. Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання.

Статтею 3 Закону України „Про оплату праці” визначено, що мінімальна заробітна плата - це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці. Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 року №295 затверджено Порядок здійснення державного контролю та нагляду за додержанням законодавства про працю.

Проте деяка роботодавці ігнорують зазначені конституційні норми і змушують робітників працювати без оформлення трудових відносин, видають працівникам зарплату готівкою «у конвертах». У цьому випадку йдеться про «тіньові» заробітки, з яких не утримуються податки та не здійснюються відрахування до Пенсійного фонду.

З 1 січня 2015 року внесено зміни до деяких законодавчих актів України, якими значно посилено відповідальність за порушення законодавства про працю, у тому числі і нелегальної зайнятості.

Законом України № 77-VIII від 28 грудня 2014 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» внесено зміни до Кодексу законів про працю України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, законів України «Про оплату праці», «Про охорону праці» тощо.

Так, статтею 265 КЗпП України передбачено відповідальність юридичних та фізичних осіб - підприємців, які використовують найману працю у вигляді штрафу. Накладатиме їх Державна інспекція з питань праці без рішення суду у розмірі від 1 до 30 мінімальних заробітних плат.

З метою захисту прав застрахованих осіб з 1 січня 2015 року введено обов'язкову сплату роботодавцями єдиного внеску від мінімальної заробітної плати, у разі якщо працівник за основним місцем роботи отримує суму меншу за мінімальну зарплату.

Зазначені штрафи можуть бути накладені без здійснення заходу державного нагляду (контролю) на підставі рішення суду про оформлення трудових відносин із працівником, який виконував роботу без укладення трудового договору, та встановлення періоду такої роботи чи роботи на умовах неповного робочого часу в разі фактичного виконання роботи повний робочий час, установлений на підприємстві, в установі, організації.

Виконання постанови центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, покладається на Державну виконавчу службу.

Сплата штрафу не звільняє від усунення порушень законодавства про працю.

З Кодексу законів про працю України виключено положення, відповідно до якого трудовий договір вважався укладеним і тоді, коли наказ чи розпорядження не були видані, але працівника фактично допущено до роботи, а також виключено

статтю 24¹, відповідно до якої трудовий договір між працівником і фізичною особою підлягав реєстрації в державній службі зайнятості.

Поряд з цим, значно посилюється адміністративна та кримінальна відповідальність за зазначені порушення трудового законодавства.

Відповідно до статті 41 Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» порушення вимог законодавства про працю тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Відповідно до ст. 235 КЗпП України при винесенні рішення про оформлення трудових відносин з працівником, який виконував роботу без укладення трудового договору, та встановлення періоду такої роботи чи роботи на умовах неповного робочого часу, у разі фактичного виконання роботи повний робочий час, установлений на підприємстві, в установі, організації, суд одночасно приймає рішення про нарахування та виплату такому працівникові заробітної плати у розмірі не нижче середньої заробітної плати за відповідним видом економічної діяльності у регіоні у відповідному періоді без урахування фактично виплаченої заробітної плати, про нарахування та сплату відповідно до законодавства податку на доходи фізичних осіб та суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за встановлений період роботи.

Для виявлення та попередження порушень трудового законодавства в області та кожній територіальній одиниці працюють робочі групи з питань легалізації виплати заробітної плати та зайнятості населення, до складу яких входять представники правоохоронних та контролюючих органів.

2.2. РЕЗУЛЬТАТИ ВЖИТИХ ЗАХОДІВ З ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Закарпатською обласною державною адміністрацією вживаються заходи щодо легалізації трудових відносин та заробітної плати, підвищення рівня оплати праці працівників області.

Упродовж I півріччя 2018 року питання легалізації трудових відносин розглянуто на засіданні колегії обласної державної адміністрації, проведено 52 засідання обласної та районних робочих груп з питань збільшення надходження до місцевих бюджетів області. За результатами вжитих спільно з територіальними органами Державної фіскальної служби, головного управління Пенсійного фонду України в області, управління Держпраці в області заходів легалізовано працю 286 громадян, кількість застрахованих осіб, які отримують заробітну плату менше встановленого законодавством мінімального розміру, з початку року зменшилася на 33 відсотка, в тому числі по бюджетних організаціях – на 36 відсотків. До бюджету додатково мобілізовано 234,3 тис. грн. єдиного внеску.

Слід зазначити позитивну динаміку зростання надходжень до місцевого бюджету та єдиного соціального внеску за результатами підвищення на державному рівні розміру мінімальної заробітної плати і посилення контролю за дотриманням законодавства з праці. За даними головного управління ДФС в області упродовж I півріччя 2018 року сума податку з доходів фізичних осіб у порівнянні до аналогічного періоду попереднього року збільшилася на 28,1 % або на 387,6 млн. грн., єдиного соціального внеску – на 27,2% або на 236,1 млн.грн.

Протягом травня-червня поточного року проведено 19 засідань робочих груп з питань легалізації заробітної плати та зайнятості населення, комісій з питань забезпечення своєчасності і повноти сплати податків та погашення

заборгованості із заробітної плати, своєчасності виплати пенсій та інших соціальних виплат, на яких заслухано 57 суб'єктів господарювання.

В результаті по суб'єктах, які заслухані на засіданнях, збільшилася чисельність на 233 осіб, зменшено кількість осіб із заробітною платою менше мінімального на 259 осіб, відбулося збільшення фонду оплати праці на 4,3 млн. грн., в результаті якого додатково надійшло 952,0 тис. грн. єдиного податку.

Актуальним залишається питання щодо підвищення рівня оплати праці працівників. За статистичними даними номінальна заробітна плата працівників області за травень 2018 року становила 7336 грн.

Серед чинників, які негативно впливають на стан ринку праці, є зменшення чисельності працівників в області. За даними реєстру застрахованих осіб станом на 01 червня 2018 року в області зареєстровано 189,9 тис. найманих осіб, що менше ніж у грудні 2017 року на 3,4 тис. осіб або 1,8%.

Із загальної кількості найманих працівників 9141 застрахованим особам нараховано заробітну плату менше 3723 грн., при умові повного відпрацьованого робочого дня. З яких 5042 особи або 46,0% - працівники бюджетної сфери. Питома вага таких осіб у загальній кількості застрахованих осіб становить 4,7%.

Кількість застрахованих осіб, рівень оплати праці яких у травні не перевищував 3723 грн., зменшилася на 4548 осіб (або 33,2%) порівняно з січнем.

Гарантування оплати праці застрахованим особам в розмірах передбачених урядом, її легалізація та недопущення заборгованості залишається надзвичайно важливою темою.

З метою виявлення ознак неоформлених працівників та порушень законодавства про працю здійснюється моніторинг відомостей з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. Отримана інформація з Реєстру дає можливість оперативно визначати страхувальників, які виплачують заробітну плату менше

законодавчо встановленого рівня, не здійснюють доплату єдиного внеску до мінімального розміру, порушують інші норми трудового законодавства.

Загальна кількість застрахованих осіб з урахуванням грошового забезпечення, осіб, які проходять строкову службу, осіб, котрі отримують соціальні допомоги через служби соціального захисту, та фізичних осіб – підприємців становить 289,5 тисячі осіб, що на 6,6 тис. більше ніж у грудні минулого року. Ще 27,0 тис. працюють на підприємствах області, які звітують до Офісу великих платників м. Львова. За останні 17 років чисельність офіційно працюючих скоротилась в області на 18%. Більшість з них залишилися без надії на гідну старість. На цю категорію громадян спрямована інформаційна атака щодо залучення їх до сплати страхових внесків. Цьому сприяють зміни в пенсійному законодавстві, які відбулися у жовтні минулого року.

Із згаданих 289,5 тис. застрахованих осіб, 33% - працівники бюджетної сфери (95,5 тис. осіб) та 15,4% працюючі пенсіонери (44,7 тис. осіб).

Загалом за статистичними даними кількість економічно-активного населення становить 554,5 тис. осіб, з них 539,3 тис. – це працездатне населення. Незадіяно в жодній сфері економіки близько 200 тис. осіб або 40%. З них за неофіційними даними майже 150 тис. закарпатців поповнюють ряди працюючих сусідніх країн. І зауважу, що останнім часом виїжджають саме кваліфіковані спеціалісти.

ВИСНОВКИ

Незадекларована праця створює замкнене коло, коли роботодавець, не оформлюючи легально працівників, намагається ухилитися від податків, але таким чином наражається на додатковий податковий тягар.

Якщо не вживати дієвих заходів для подолання тіньової зайнятості, то держава буде втрачати доходи, які можна було б спрямувати на реалізацію програм соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення добробуту громадян. Це зумовлює необхідність підвищення податків для підтримки державних витрат і надання соціальних послуг населенню, що, відповідно, є додатковим податковим тягарем для суб'єктів господарювання.

Шановні роботодавці, легалізуйте зайнятість населення та відмовтесь від виплати зарплати «в конвертах». Це дозволить: зняти соціальну напругу, громадянам отримати реальну соціальну підтримку. Пропонуємо негайно зареєструвати належним чином трудові відносини зі своїми найманими працівниками. У випадку ігнорування цієї вимоги контролюючі органи будуть застосовувати всі заходи впливу за порушення законодавства з праці у межах їх компетенції.

Шановні працівники, для реалізації своїх трудових прав та забезпечення належного рівня свого майбутнього Ви повинні вимагати від роботодавця легального оформлення трудових відносин через укладання трудового договору, а також регламентацію трудових відносин відповідно до чинного трудового законодавства. У разі відмови роботодавця, кожен громадянин має право звернутися до компетентних державних органів за захистом своїх конституційних прав, а також до суду.

Наша мета – зрушити свідомість людей, спонукати їх вийти з «тіні», подбати про своє майбутнє пенсійне забезпечення та соціальний захист вже сьогодні!

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України
2. Кодекс Законів «Про Працю»
3. Кодексу України «Про адміністративні правопорушення»
4. Закон України «Про оплату праці»
5. Закон України «Про відпустки»
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 року №295 «Деякі питання реалізації статті 259 Кодексу законів про працю України та статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»
7. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т.І. /Ред. кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
8. Краснов Ю. Стратегія ефективної зайнятості населення // Україна аспекти праці. – 2004. - № 4 – с. 3.
9. Левицька С. Тіньова зайнятість в Україні та шляхи її «детінізації» // Вісник законодавства України. – 2001. - № 7 – с. 25.
10. Покришук В. Що таке неформальна зайнятість? // Праця і зарплата.- 2005. - № 48 – с. 6